

ПРИЛОЗИ

ЗА КЊИЖЕВНОСТ, ЈЕЗИК, ИСТОРИЈУ И ФОЛКЛОР

ОСНИВАЧ
ПАВЛЕ ПОПОВИЋ

УРЕДНИЦИ
ДИМИТРИЈЕ ВУЧЕНОВ, МИРОСЛАВ ПАНТИЋ,
ВЛАДАН НЕДИЋ

КЊИГА ТРИДЕСЕТ ШЕСТА
СВЕСКА 3—4
1970

ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ
БЕОГРАД

БИБЛИОТЕКА
СЕМНАРА ЗА ЈУГОСЛОВЕНСКУ КЊИЖЕВНОСТ

Инв. бр. 1910

Сигн. X 20

ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ
УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ

АКЦЕНАТСКИ ОДНОС ШУМАДИЈСКО-ВОЈВОЂАНСКОГ ДИЈАЛЕКТА ПРЕМА КОСОВСКО-РЕСАВСКОМ

1. Још 1908. год. у својој студији *О српским или хрватским дијалектима* Александар Белић се питао „да ли се под слојем данашње шумадиско-сремске акцентуације може пронаћи старија акцентуација шумадиско-сремскога говора; да ли се она, ма у чему, огледа у данашњој новијој акцентуацији њиховој“ (Глас LXXVIII, стр. 118). Белић је овде, разуме се, првенствено мислио на однос шумадијско-војвођанског дијалекта према косовско-ресавском јер се током 15. и 16. века становништво средњовековне Србије у великим масама насељавало на терену на коме ће се временом развити шумадијско-војвођански дијалекат.

Ево смо, после више од шест деценија, у могућности бар да покушамо пронаћи одговоре на ово Белићево питање.

Литература којом сам се служио пишући овај рад може се поделити у три групе:

I. Синтетички радови: 1) А. Белић, *О српским или хрватским дијалектима*, Глас LXXVIII, стр. 60—164; 2) А. Белић, *Штокавски дијалекат*, Народна енциклопедија Ст. Станојевића IV, s. v.; 3) М. Стевановић, *Štokavski dijalekat*, Enciklopedija Jugoslavije IV (s. v. jezik srpskohrvatski); 4) М. Стевановић, *Савремени српскохрватски језик (грамањички сисџеми и књижевнојезичка норма)*, I, Фонетика и Морфологија, Бгд. 1964, стр. I—X + 1—696; 5) Павле Ивић, *Дијалектологија српскохрватског језика*, Нови Сад 1956/1957; 6) Pavle Ivic, *Die serbokroatischen Dialekte, ihre Struktur und Entwicklung I*, 'S-Gravenhage 1958.

II. Радови о косовско-ресавском дијалекту: 1) Глиша Елезовић, *Речник косовско-мејохиског дијалекта*, СДЗб IV и VI; 2) Михаило Стевановић, *Извештај о дијалекатском исџињавању Мејохије*, Годишњак Задужбине Саре и Васа Стојановића VI, стр. 56—69; 3) Ljubomir Stojanovic, *Dialektologische Miscellen aus der Gegend von Vrnjci im Kruševacer Kreise*, Archiv für slavische Philologie XXV, стр. 212—218; 4) Душан Јовић, *Трсџеннички говор*, СДЗб XVII, стр. I—XVI + 1—240; 5) Др Асим Пецо и Бранислав Милановић, *Особине левачког говора*, Анали Филолошког факултета, св. 2, стр. 187—203; 6) Милош Ив-

в) Јужна зона

зѐмља [спорадично: слом̄ӣ, сантхи: зѐмља га = одр̄а̄ ју], њеч̄а̄ӣ, конд̄о̄иче, р̄ука [спорадично: њо̄ђ̄о̄, сантхи: њр̄а̄ж̄ӣ га], г̄уль̄ӣӣ, С̄ав̄ѐ̄ӣа, ног̄е̄ = н̄о̄ге, Јорд̄ан̄ = ид̄ѐ̄м, ње̄йс̄ӣца, р̄ук̄е̄, Ј̄орд̄ӣн̄ = њр̄ѐ̄с̄ѐ̄м, извр̄ш̄ӣмо.

У овим се позицијама разликују ове три зоне:

Северна	Централна	Јужна
д̄њац	д̄њац	њеч̄а̄ӣ
д̄а̄ӣе	лице	р̄ука
в̄ика̄ӣ	на̄род	г̄уль̄ӣӣ
за̄њр̄ѐ̄с̄ѐ̄ = д̄ана	гла̄в̄ѐ̄ (гла̄ве)	р̄ук̄е̄
њ̄њњѐ̄м = д̄ушом	гла̄в̄ом̄ (в̄учем)	њр̄ѐ̄с̄ѐ̄м.

Одавде је јасно да је северна зона најближа шумадијско-војвођанском дијалекту (акценти као: д̄ана, д̄ушом чешћи су у северној него у централној зони), а да је јужна акцентом р̄ука блиска источно-црногорским говорима. Све ово, најзад, показује то како се и зашто косовско-ресавски може сматрати старијим новоштокавским дијалектом.

3. Од шумадијско-војвођанских говора кановачко дуљење имају говори око Космаја и Букуље. Од косовско-ресавских говора имају га говори у источној Шумадији, у вршачком крају и нека белоцркванска села. У питању је појава: $\text{'}\text{'} > \text{'}\text{'}$ у претпоследњем слогу (*сѐс̄њра*, *јѐзик*).

4. Ни у шумадијско-војвођанском ни у косовско-ресавском не изостаје дуљење вокала у слоговима са силазном интонацијом које затварају сонанти после којих долази слог који почиње сугласником.

Шумадијско - војвођански примери: *Т̄урци*, *зд̄р̄ав̄ље*, *с̄ӯнце* и сл.

Косовско - ресавски примери: *Помор̄ав̄ље*, *гр̄а̄ње*, *с̄ӯнцу* и сл.

5. У шумадијско-војвођанском дијалекту не изостаје ни дуљење код именица ср. р. на -је у којих се завршни сугласник основе јотује пред овим наставком: *гр̄д̄ж̄ѐ̄*, *сн̄д̄њ̄ље* и сл. И у косовско-ресавском је *гр̄д̄з̄ѐ̄* (и сл.), *сн̄д̄њ̄ље*, али је у трстеничком забележено, поред *гр̄д̄б̄ље*, и *гр̄д̄б̄ље*.

6. Ни у шумадијско-војвођанском ни у косовско-ресавском не скраћује се дуго вокално р.

Шумадијско - војвођански примери: *њр̄ви*, *че̄њр̄ња̄к*, *њ цр̄кву* и сл.

Косовско - ресавски примери: *њр̄ви*, *њвр̄ду*, *че̄њвр̄њк̄ѐ̄м*.

7. Из тачке 2. види се да у косовско-ресавском постоје ови акценти:

- 1) дуги силазни (˘),
- 2) кратки силазни (˝),

3) дуги узлазни (/). Овај последњи карактеристика је и северне и централне зоне и везан је готово доследно за пенултиму.

Јовићева монографија омогућава да се за трстенички говор, дакле за централну зону, дају још неке, и то врло прецизне напомене.

Прво. Углавном за Жупу и Копаоник карактеристичан је, као позициона варијанта акцента (^), акценат (~), сличан метатонијском акуту. Јавља се само на иницијалним и медијалним слоговима, пре свега у случајевима кад и метатонијски акут; дакле: *радим* = *ради*, *иреградим* = *урадим* и сл. Но како је Јовић овај акценат слушао и у позицијама у којима се иначе не јавља метатонијски акут, он тачно претпоставља да је „тенденција за уједначавањем система комбинована делимично са очуваном фонетском разликом ~ и ^ потпомогла да се увећа број речи са овим специфичним акцентом“ (СДЗб XVII 30).

Друго. Као фонетску варијанту акцента (") Јовић засведочава акценат (') и то не само у случајевима као што су: *зѐмља* = *зѐмља*, *дѝац* = *дѝац*, већ и у случајевима као што су: *шѹма* = *шѹма*, *глѝдам* = *глѝдам*.

Треће. Спорадично се јавља и експираторни акценат, карактеристичан иначе за призренско-тимочки дијалекат, под чијим утицајем и долази овде.

Када је, дакле, реч о броју и природи акцената, косовско-ресавски дијалекат је прилично шаролик. Сва три говора шумадијско-војвођанског дијалекта чији материјал овде упоређујем с косовско-ресавским, међутим, имају четвороакценатску систему млађих новоштокавских говора. Ваља, сем тога, рећи да је мелодиозност сва ова четири акцената а особито кратког силазног нарочито изразита у колубарском говору.

8. Иако је у шумадијско-војвођанском дијалекту преношење акцента на проклитику жива појава, у вези с именицама јављају се и примери с непренесеним акцентом: *на росу* — *на кѡсу*, *за грању* — *за зѹму*, *ѹза зѹд* — *у град*, *ѹ коло* — *ѹреко лѝа*, *ѹ ноћ* — *за сѡ*, *ѹ ѹомѡћ* — *у ѹмѡћ*, *ѹ баѹчи* — *у шкѡли* и сл. Са глагола се, међутим, на негацију *не* акценат доследно преноси, што треба тумачити присном семантичком везом глагола и негације: *не иде* = *не иде*, *не знам* и сл.

Када је реч о косовско-ресавском дијалекту, Јовић, нпр., истиче да је преношење акцента на проклитику врло ограничено. У вези с именицама и заменицама наводи само факултативне примере и то у ограниченом броју: *наводу* — *на вѡду*, *ѹглаву* — *у главу*, *наноге* — *на нѡге*, *ѹруке* — *у рѹке*, *ѹвис* — *у вѹс*, *ѹнос* — *у нѡс*, *наноћ* — *на нѡћ*, *наѹа-меѹ* — *на ѹа-меѹ*, *ѹредѡко* — *ѹред ѡко*, *ѹѹѹро* — *у ѹѹѹро*, *низбрѡдо* — *низ брѡдо*; *измеђѹсебе* — *између сѡбе*. У вези с прилозима наводи и факултативне и доследне: а) факултативни: *ѹдесно* — *у дѡсно*, *насуво* — *на сѹво*; б) доследни: *кѹло ѹ ѹо*. У вези са глаголима наводи само то да се акценат са глагола *знаѹи* доследно преноси на негацију *не* у примерима као: *не знам* и сл., а са глагола *биѹи* у кондиционалу *не би*.

У својој дисертацији *Сремски говор* чињеницу што се у шумадијско-војвођанском дијалекту акценат с именица не преноси на прокли-

тику онако доследно као у источнохерцеговачком тумачио сам утицајем косовско-ресавског становништва. Познато је, наиме, да се, као што сам већ рекао, током XV и XVI в. становништво средњовековне Србије снажно насељавало на територији на којој ће се временом развити шумадијско-војвођански дијалекат.

9. Ваља се задржати на још четири појаве у вези с проклизом.

Прво. Према шумадијско-војвођанском односу *мѣнѣ* — *кѣд мене*, у трстеничком говору засведочено је: *између себе* = *између сѣбе*.

Друго. Према шумадијско-војвођанском односу *ѡвѡј* — *ѡвѡј* — *ѡѡ овог* — *нѡ ову*, у трстеничком је говору: *код овѡме кѡћи* и сл.

Треће. Ни у шумадијско-војвођанском ни у косовско-ресавском нема преношења типа у *добрѡчас*.

Четврто. У Срему и Мачви је: *сѡѡ ѣкѡѡра*. У Ваљевској Колубари спорадично се јавља: *сѡѡ ѣкѡѡра* (као у источнохерцеговачком). Оваквог преношења нема у косовско-ресавском.

10. У косовско-ресавском дијалекту скраћене су све послеакцентске неакцентоване дужине док се оне испред акцента чувају. Једино је А. Белић у левачком констатовао скраћивање неакцентоване дужине испред акцента у позицији *снагѣ* (*Акценатске сѡудије* I 26).

У шумадијско-војвођанском дијалекту постоји позиционо скраћивање неких (не свих!) Даничићевих неакцентованих дужина. То скраћивање није у подједнакој мери захватило све шумадијско-војвођанске говоре. Од говора које анализирам најрадикалнији је у скраћивању североисточни сремски. У западном Срему дужине се боље чувају него у источном, а у Мачви и Колубари боље него у западном Срему (при чему су прилике у Мачви и Колубари приближно исте). Прелаз од једног говора ка другом врло је поступан. Фонетски услови који доводе до скраћивања исти су у сва три ова говора.

Прво. Скраћивање дужина зависи од квалитета и квантитета акцента. Дужине се, најпре, лакше губе после силазних него после узлазних акцената. Дужине се, затим, лакше губе после дугих него после кратких акцената. То значи да се дужине најлакше губе после дугог силазног, да се нешто боље чувају после кратког силазног, да се још боље чувају после дугог узлазног, да се најбоље чувају после кратког узлазног.

Друго. Скраћивање дужине зависи и од њеног места: а) дужина се лакше губи у последњем отвореном него у последњем затвореном слогу; б) дужина се још боље чува у слогу који није последњи; в) дужина се тим лакше губи што је удаљенија од акцента; г) од две дужине губи се она која није непосредно иза акцента.

Треће. Скраћивање дужина зависи од аналогije. На пример, у Мачви се дужина скраћује у 1. л. јдн. през. *ѡбујеш* (аналогijом према 3. л. јдн. през. *ѡбује*, где је у питању отворени слог), иако се у ном. јдн. *Вѡдовѡн* чува¹.

¹ Исп. и: М. Решетар, *Die Betonung* 29—30; М. С. Московљевић, *Акценатски сисѡем ѡоцерског говора*, 53—55; П. Ивић, *О говорима Банѡѡа*, ЈФ XVIII 143—144; И. Поповић, *Zur heutigen serbokroatischen Vokalquantitat*, *Wiener slavistisches Jahrbuch* IV 97. и даље.

Као екстремне, схематски ћу приказати прилике у североисточном Срему и Мачви.

а) североисточни Срем: *вòдѣ* (им̄а) — *лѣӣијѣ* — *сòк̄а̄к* — *идѣм* — *виногр̄ад* — *р̄азмислѣм* — *изв̄адѣ* — *виногр̄ад̄а* — *сѣр̄анѣ* (кòњ̄а) — *д̄авајѹ* — *ѣ̄ац̄ов* — *глав̄ом* — *леч̄ење* — *вр̄шѣмо* — *и(з) Ш̄аши-на̄ца̄* — *г̄азѣ* — *ј̄абукѣ* — *м̄есѣц̄* — *ж̄а̄лѣм* — *М̄илор̄ад* — *ѹд̄а̄ша* — *ф̄ѣ-брув̄ара* — *р̄ѣшѣ* — *ѣ̄р̄азник* — *р̄адѣм* — *вр̄аб̄а̄ца̄*.

б) Мачва: *зòрѣ* (им̄а) — *на̄ѣад̄а* (дòлазӣ, òѣерѣ) — *ѣ̄асѹл̄* — *им̄ам* — *чòбанч̄ад* — *òчисѣ̄им* (òсѣав̄ѣм, ѣ̄òсејѣм) — *з̄аг̄р̄нѣм* — *веч̄ер̄а̄мо* — *з̄имѣ* (р̄укѣ̄, Др̄инѣ) — *св̄ирајѹ* — *дв̄анѣс* — *ж̄ив̄ѣм* — *на̄редник* — *ѣ̄р̄ашѣње* — *Сл̄ѣ̄ѣч̄евч̄ани* — *в̄унѣ* = *вòдѣ* = *ѣ̄гра* — *òѣӣјѣ* — *б̄ад̄н̄а̄к* — *ж̄ен̄ѣм* = *ѣ̄ѹшк̄ом* = *с̄ѣјѣм* — *В̄идовд̄ан* — *òбујѣм* — *òр̄а̄ј̄а* — *ч̄арлак̄але* (к̄ѣсел̄ѣмо) — *к̄ӯћ̄а* (кòл̄а) — *ѣ̄р̄азник* (ѣ̄р̄ав̄н̄а̄к) — *с̄ѣр̄ѣм̄ѣм* — *вр̄а̄ш̄ѣмо* (Гл̄ӯш̄а̄ца̄).

Североисточни Срем и Мачва разликују се у овим позицијама:

С-и Срем
вòдѣ (им̄а)
лѣӣијѣ
р̄азмислѣм
сѣр̄анѣ (кòњ̄а)
ѣ̄ац̄ов
глав̄ом
г̄азѣ
ж̄а̄лѣм
р̄ѣшѣ
ѣ̄р̄азник
вр̄аб̄а̄ца̄

Мачва
зòрѣ (им̄а)
на̄ѣад̄а = *дòлазӣ* = *òѣерѣ*
òчисѣ̄им = *òсѣав̄ѣм* = *ѣ̄òсејѣм*
з̄имѣ (р̄укѣ̄ = Др̄инѣ)
дв̄анѣс
ж̄ив̄ѣм
в̄унѣ = *вòдѣ* = *ѣ̄гра*
ж̄ен̄ѣм = *ѣ̄ѹшк̄ом* = *с̄ѣјѣм*
к̄ӯћ̄а (кòл̄а)
ѣ̄р̄азник (ѣ̄р̄ав̄н̄а̄к)
вр̄а̄ш̄ѣмо (Гл̄ӯш̄а̄ца̄).

У својим монографијама *Сремски говор*, *Мачвански говор* и *Колубарски говор* скраћивање неакцентованих послеакценатских дужина у шумадијско-војвођанском дијалекту тумачио сам утицајем косовско-ресавског дијалекта, на шта ме је, као и у случају преношења акцента на проклитику, упућивала и структура становништва. У овоме контексту јасно је и то зашто се дужине најрадикалније губе у источном Срему. Ту је несумњиво много згуснутија концентрација досељеника из средњовековне Србије, док су Мачва и Колубара под много већим динарским утицајем.

11. И у шумадијско-војвођанском и у косовско-ресавском дуг је вокал *e* у презентском наставку код глагола типа *ѣ̄р̄есѣи*; исп. колубарско: *ѣ̄р̄есѣм*, трстеничко: *зѣбѣм*, *ѣ̄р̄есѣмо*.

12. Разумљиво је што у трстеничком говору вокал *e* није дуг у презентском наставку код глагола типа *ѣ̄овѣјѣм* кад се узме у обзир да су све дужине после акцената скраћене у косовско-ресавском. Додуше, дужина у наставку *-јѣм* нова је; настала је као последица дуљења пред сонантом (као и код *зѣбѣм*). Али три су разлога због којих допуштам могућност да је, пре скраћивања дужина, она могла постојати у косов-

ско-ресавском: 1) до дуљења је дошло у случајевима типа *зѣбѣм*; 2) у косовско-ресавском уопште много је више категорија у којима је дошло до дуљења пред сонантом; 3) ова је дужина (-*јѣм*) засведочена у поцерском *иѣјѣм* (М. С. Московљевић, *Акцентни систем поцерског говора* 83); она, дакле, постоји у шумадијско-војвођанском (мачванско *лије* треба тумачити позиционим скраћивањем).

13. Трстенички однос *женѣ* — *загрѣзѣмо* показује да у овом говору косовско-ресавског дијалекта не долази до скраћивања акцентоване дужине на финалном вокалу и после неакцентоване дужине. Да је тако — *in ultima linea* — и у шумадијско-војвођанском, показују мачванско *зѣрѣ* и сремско *врѣшѣмо* (источносремско *вѣдѣ* треба тумачити позиционим скраћивањем).

14. Разумљиво је што у косовско-ресавском дијалекту нема дужина типа: *крѣшкѣма* — *брѣнѣши*, *црѣшѣши*, *мѣслиѣши*, — *гѣрѣв*, *кѣшѣњѣси*, *бѣбѣн*, — кад се зна да су у овом дијалекту скраћене све послеакценатске дужине.

Ниједне од ових дужина нема ни у мачванском говору.

У Срему се једино код именица јављају и примери са дужином и примери без ње.

Прилике у Ваљевској Колубари и Ваљевској Тамнави нешто су сложеније. У Петници (најјужнијем посећеном месту) и код именица, и код придева и код глагола јављају се и примери са дужином и примери без ње. У Дивцима (месту нешто северније од Ваљева) код глагола нема дужине, а код именица и придева јављају се и примери са дужином и примери без ње. У Бранковини (најсевернијем посећеном колубарском месту) нема дужина ни код глагола ни код придева, а код именица јављају се и примери са дужином и примери без ње. У тамнавском селу Чучугама нема ниједне од ових дужина.

Објашњење ове појаве у шумадијско-војвођанском дијалекту в. у мојој књизи *Основи млађе новошћокавске акценѣуације*, 103—105.

15. Ни у шумадијско-војвођанском ни у косовско-ресавском дијалекту нема ових дужина: а) на наставку -у у 3. л. мн. имперфекта; б) на наставку -е у 3. л. мн. аориста; в) у трпном придеву типа *крѣнѣши*, *ѡкрѣнѣши*.

16. И у косовско-ресавском дијалекту и у шумадијско-војвођанском знатно је више категорија са дуљењем пред сонантом него у књижевном језику. Само се ова два дијалекта не поклапају у свим појединостима. Схема је ова:

ш у м а д . - в о ј в о ђ .

бѣндева
бѣрјѣчић
кѣндило
кѣрѣв
грѣдељ
крѣељ

к о с . - р е с .

бѣндѣва
бѣрјѣчић
кѣндѣло
кѣрѣв
грѣдељ
крѣељ

<i>ћилм, организам</i>	<i>ћилѝм</i>
<i>Јован = Јован</i>	<i>Милан, -ана; Мѝлан, -а</i>
<i>Вуканшин</i>	<i>Вукашѝн</i>
<i>заклон</i>	<i>заклѝн</i>
<i>кѝњ</i>	<i>кѝњ = кѝњ</i>
<i>шећер</i>	<i>шећѝр</i>
<i>Прњавор</i>	<i>Прњавѝр</i>
<i>какав</i>	<i>оваки = овакѝ</i>
<i>Драгѝн</i>	<i>снашѝн</i>
<i>ѝцѝв</i>	<i>момкѝв</i>
<i>ѝчѝв</i>	<i>младѝћѝв</i>
<i>брѝсѝѝв</i>	<i>брѝсѝѝв</i>
<i>ѝанѝљѝв</i>	<i>ѝанѝљѝв</i>
<i>гологлав</i>	<i>гологлѝв</i>
<i>ѝѝјан</i>	<i>ѝѝјан</i>
<i>црвен</i>	<i>црвѝн</i>
<i>јѝдан</i>	<i>јѝдан</i>
<i>чаѝѝѝм</i>	<i>чеѝвѝѝкѝм</i>
<i>јѝсам, нѝсам</i>	<i>нѝсам, нѝсам</i>
<i>ѝлѝѝѝн</i>	<i>ѝлѝѝѝн, сѝѝѝѝн.</i>

Објашњење о дуљењу пред сонантом в. у мојој књизи *Основи млађе новошѝокавске акценѝуације*, 105.

Није најсаветније постојање ове појаве у шумадијско-војвођанском дијалекту тумачити само утицајем косовско-ресавског становништва, и то из ова два разлога: 1) многа од ових дуљења постоје и у посавском славонском; 2) придевске дужине типа *бабѝв, сѝсѝрѝн* постоје и у пљеваљском а, у извесном смислу, и у Пиви и Дробњаку (при чему треба узети у обзир велики утицај Динараца у дефинитивном формирању шумадијско-војвођанског дијалекта). Најважније је у ствари утврдити тачне арее појединих појава, што је овде и учињено.

17. Указао бих и на ова дуљења којих нема код Вука и Даничића:

<i>шумад.-војвођ.</i>	<i>кос.-рес.</i>
<i>наѝрод</i>	<i>наѝрѝд = наѝрод</i>
<i>наѝлог</i>	<i>наѝлѝг</i>
<i>свѝдок</i>	<i>свѝдѝк</i>
<i>мангуѝ</i>	<i>мангѝѝ</i>
<i>вѝсѝк (Мачва)</i>	<i>вѝсѝк</i>
<i>бѝгаѝ</i>	<i>богѝѝ</i>
<i>ѝескѝвѝѝ</i>	<i>ѝесковѝѝ</i>
<i>ѝенѝѝрѝћ = каѝѝѝѝћ</i>	<i>јѝзѝчѝћ = јѝзѝчѝћ</i>
<i>кѝсиѝѝ</i>	
<i>ѝѝба</i>	<i>ѝѝбо (К—М)</i>
<i>ѝѝднѝ</i>	
<i>рѝдѝсѝѝ = дѝжносѝѝ</i>	<i>рѝдѝсѝѝ</i>
<i>Мѝчвѝѝ</i>	
<i>мѝѝѝѝ</i>	

<i>noħi</i> (<i>noħi</i>)	<i>noħi</i>
<i>oħijū</i> (С., М.; у К. и: <i>oħijū</i>)	<i>goħii</i> = <i>goħiiū</i>
<i>oħē</i> (3. л. мн. през.)	
<i>oħeniō</i>	<i>zadobio.</i>

18. У шумадијско-војвођанском дијалекту постоји дужина на наставку у ген.-ак. личних заменица 1. и 2. л. јд., повратне заменице, личне заменице 3. л. јдн. м. р. и заменица *ко*, *шио*: *мене* и сл. У косовско-ресавском је: *мене* и сл.

19. У вези с компаративом треба рећи да је у шумадијско-војвођанском *сиарији* а у косовско-ресавском: *здрави* = *главни*, али: *сиареа*.

20. Према шумадијско-војвођанском *данас* у косовско-ресавском је *данас* = *данас*.

У шумадијско-војвођанском постоји дужина на наставку код компаративних прилога типа *дуже*. Тога у косовско-ресавском дијалекту нема већ и зато што су све дужине после акцента скраћене.

21. Овако се може схематски приказати акценат у ак. јдн. код именица типа *рука*, *вода*, *иланина*:

шума д.-војвођ:	кос.-рес.
<i>руку</i>	<i>руку</i> = <i>руку</i>
<i>воду</i>	<i>воду</i>
<i>брзину</i> — <i>на брзину</i>	<i>ледину</i>
<i>дубљину</i> — <i>у дубљину</i>	

Несумњиво је најважнија разлика у вези с типом *рука* јер у косовско-ресавском постоји тенденција да се уклони опозиција ном. јдн.: ак. јдн. = (') : (^). Разуме се, ова тенденција постоји само у северној и централној зони косовско-ресавског дијалекта. У јужној зони је и у ном. јдн. *рука* и сл. Карактеристичан је Елезовићев пример: *душу ти иланина* где ни у сантхију нема појаве уклањања старог акцента с почетног слога у ак. јдн.

22. Овако се може схематски приказати акценат у дат. јдн. код именица типа *рука*, *вода*:

шума д.-војвођ.	кос.-рес.
<i>војци</i> = <i>војци</i>	<i>рукѐ</i> (<i>руке</i>)
<i>земљи</i> = <i>земљи</i>	<i>воде</i> (<i>водѐ</i>)
<i>деци</i>	

У косовско-ресавском (северна и централна зона) код типа *рука* спроведена је тенденција уједначавања акцента дат. јдн. с акцентом ном. јдн. Ова је тенденција врло жива и у шумадијско-војвођанском. Једино од именице *деца* дат. јдн. доследно гласи *деци* што се може већ сматрати лексичким акцентом.

23. Овако се може схематски приказати акценат у ном.-ак. мн. именица типа *рука*, *вода*, *иланина*:

шума д.-војвођ.	к о с.-р е с.
гр̂ане	р̂уке = р̂уке
в̂оде	в̂оде
н̂а ледине = лед̂ине	лед̂ине

Коментар је исти као за ак. јдн.

24. У вези с акцентом дат.-инстр.-лок. мн. именица т. *рука* рецимо само то да се шумадијско-војвођанске прилике могу свести на формулу: *òвцама* = *òвцама*, а да за трстенички Јовић наводи *рук̂ама* (уосталом, специјално од именице *рука* дат.-инстр.-лок. мн. и у шумадијско-војвођанском доследно гласи: *рукама*).

25. Ген. мн. именице *рука* у шумадијско-војвођанском гласи: а) *р̂ук̂у* (Срем, Мачва, Колубара), б) *р̂уку* (Срем), в) *р̂ук̂у* (Колубара). У трстеничком и косовско-метохијском је *р̂ук̂а*.

26. Карактеристични су и ови генитиви множине:

шума д.-војвођ.	к о с.-р е с.
ћ̂урк̂и	ћ̂урака
б̂унд̂ев̂а	б̂ундева
д̂евој̂ак̂а	д̂евој̂ак̂а
в̂ез̂ач̂иц̂а	в̂ез̂ач̂иц̂а
дол̂ин̂а	дол̂ин̂а = д̂олина.

27. И у шумадијско-војвођанском и у косовско-ресавском акценат је диференцијални знак за значење код личних имена типа *Жика* — *Ж̂ика*.

28. Прилике у лок. јдн. именица *i*-основа с акцентом на основи могу се овако схематски представити:

а) шума д.-војвођ.: *н̂оћи* — *рад̂ос̂и̂и* (*млад̂ос̂и̂и*) — *р̂ечи* (*на м̂ас̂и̂и*) — *ѝам̂е̂и̂и* — *зай̂ов̂ес̂и̂и*;

б) к о с.-р е с.: *н̂оћи* — *млад̂ос̂и̂и* — *ц̂ѐви* — у *ѝам̂е̂и̂и* = у *ѝам̂е̂и̂и*. Јовић каже да у трстеничком акценат *млад̂ос̂и̂и* долази понекад и у осталим зависним падежима с истим наставком, што значи да и у овом случају постоји тенденција уједначавања акцента у парадигми.

29. Прилике у ген. мн. именице *i*-основа с акцентом на основи могу се овако схематски представити:

а) шума д.-војвођ.: *н̂оћ̂и* (*но̂ћ̂и*) — *вл̂ас̂и̂и* — *м̂исл̂и* — *уну-ч̂ад̂и* (*д̂ма̂ди*);

б) к о с.-р е с.: *н̂оћ̂и* — *р̂еч̂и* = *р̂ечи* — *кок̂оши*.

Акценат *но̂ћ̂и* забележио сам у Срему и Мачви где, иначе, постоји и *н̂оћ̂и*. Трстенички примери *но̂ћ̂и*, *кок̂оши* показују да се у овоме говору првобитно кратак претпоследњи слог у ген. мн. именица *i*-основа дуљи као и код именица чији се ген. мн. свршава на *-а*. Та појава, ето, није непозната ни у Срему ни у Мачви.

30. Прилике у дат.-инстр. (-лок.) мн. именица *i*-основа с акцентом на основи могу се овако схематски представити:

а) ш у м а д.-в о ј в о ђ.: *кoкoшмa — рeчмa — мислмa — шe-лaдмa*;

б) к о с.-р е с.: *нoћмa = кoсijмa — рeчijмa*.

31. Прилике у лок. јдн. именица *o/jo*-основа м. р. које имају стари акценат на првом слогу могу се овако схематски представити:

а) ш у м а д.-в о ј в о ђ.: *грaду — смислу (смислу) — месeцу = мeсeцу — обичaју = идоложaју — бoју = нa крају — камeну = кaмeну — рaшу — у рaшу*;

б) к о с.-р е с.: *у грaду — вaздyу — кaмeну*.

У оба се дијалекта померање акцента према крају јавља код именица које не означавају живо биће.

У трстеничком говору локативни акценат пренет је и на остале зависне падеже једнине: *брка — вaздyа*. Но, кад именица означава живо биће, овог уједначавања нема.

Хоћу да се посебно задржим на једној привидној разлици између именица ж. р. типа *глава* и именица м. р. типа *град* у трстеничком говору. Код оба ова типа у трстеничком говору, као што смо видели, долази до уједначавања акцента у парадигми (у једнини). Али док се код именица т. *глава* шири акценат номинатива јдн. (и већине падежа у јдн.) и на акузатив јдн. (*руку = рyку*), дотле се код именица т. *град* дешава привидно сасвим обрнута појава: иако је већина зависних падежа у јдн. првобитно несумњиво имала номинативни акценат (*град — града* и сл.), — у те зависне падеже продире локативни акценат, иако је он усамљен у целој једнини (*брка* и д.). Па не само то. У Жупи је дуги узлазни регистрован чак и у једносложним облицима.

Лако је, међутим, схватити да је разлика привидна ако се узме у обзир то да се у ствари на исти начин ликвидира првобитна схема ових односа која је у овом говору морала постојати (пре скраћивања послеакцентатских дужина и када је прасловенско преношење акцента на проклитику још било жива појава) и која се (схема) у идеалном облику у формули овако може представити:

у главу | о главѝ
из града | у градy.

У оба се случаја, наиме, десило исто. Односи су се развили овако:

у главу | о главѝ > у главу | о глави
из града | у градy > из града | у граду.

Хронолошки говорећи свакако су најпре настали ликови *о глави*, *у граду* а затим и ликови *руку*, *брка*.

За косовско-метохијске прилике карактеристичан је Елезовићев пример: *ио ирaгу му иде* где чак ни у сантхију нема померања акцента према крају у лок. јдн.

32. Прилике у ном. мн. именица типа *град* могу се овако схематски представити:

а) ш у м а д.-в о ј в о ђ.: *дaни — грaдови — грoздови — динaри (динaри) — ујаци*;

б) к о с.-р е с.: *мр̄ави* — *д̄ани* = *д̄анови* — *гр̄адови*. — Ако сам добро разумео Јовића, у трстеничком је говору *с̄ир̄ук̄ови* (СДЗБ XVII 89).

33. Прилике у ген. мн. именица м. р. *o/īo*-основа са старим акцентом на почетном слогу могу се овако схематски приказати:

а) ш у м а д.-в о ј в о ђ.: *д̄ан̄а* — *бр̄ег̄ов̄а* = *бр̄ег̄ов̄а* — *р̄ад̄ов̄а* — *д̄ӣн̄ар̄а* (*дин̄ар̄а*) — *ӯјак̄а* = *гол̄уб̄ов̄а*;

б) к о с.-р е с.: *мр̄ав̄и* = *мр̄ави* — *д̄ан̄а* = *дан̄ов̄а* — *град̄ов̄а* = *град̄ова* — *г̄аврана* = *гавран̄ов̄а*. Ако сам добро разумео Јовића, у трстеничком је говору: *с̄ир̄ук̄ова* = *с̄ир̄укова*.

34. Прилике у дат.-инстр. (-лок.) мн. именица м. р. *o/īo*-основа са старим акцентом на почетном слогу могу се овако схематски приказати:

а) ш у м а д.-в о ј в о ђ.: *з̄убима* — *д̄анима* — *бр̄ковима* — *гр̄оздовима* — *ӣаш̄ња̄цима* — *ӯјацима* — *ӣаш̄ња̄цима* — *гол̄уб̄овима*;

б) к о с.-р е с.: *мр̄ав̄има* — *д̄анима* = *дан̄ов̄има* = *д̄ан̄овима* — *град̄ов̄има* = *гр̄адовима* — *г̄авранима* = *гавран̄овима*. Ако сам добро разумео Јовића, у трстеничком је говору: *с̄ир̄ук̄овима*.

35. Прилике у мн. с -ов- Даничићевог типа *р̄ак* могу се схематски овако представити:

а) Д а н и ч и ћ: *св̄а̄ӣови* — *св̄а̄ӣов̄а* — *св̄а̄ӣовима*;

б) ш у м а д.-в о ј в о ђ.: *св̄а̄ӣови* — *св̄а̄ӣов̄а* = *р̄а̄ӣов̄а* — *св̄а̄ӣовима* = *р̄а̄ӣовима*;

в) к о с.-р е с.: ген. *р̄ак̄ов̄а* = *р̄акова* — дат.-инстр. *р̄ак̄ов̄има* = *р̄аковима*.

36. Прилике у множинским облицима именица т. *с̄ир̄ӣц* могу се овако схематски представити:

а) ш у м а д.-в о ј в о ђ.: *г̄ӯњеви* (*б̄ӣкови*) — *с̄ир̄ӣч̄ев̄а* (*с̄ир̄ӣч̄ев̄а*) — *н̄о̄ж̄евима*;

б) к о с.-р е с.: *к̄љ̄ӯч̄ев̄и* — *к̄љ̄ӯч̄ева* — *к̄љ̄ӯч̄евима*.

37. Прилике у множинским облицима именица т. *л̄онац* — *л̄онца* могу се овако схематски представити:

а) ш у м а д.-в о ј в о ђ.: *л̄онци* — *л̄он̄а̄ца* — *л̄онцима*;

б) к о с.-р е с.: *л̄онци* — *лон̄а̄ца* = *л̄онаца* — *л̄онцима* = *л̄онч̄евима*.

38. Од именице *в̄енац* ном. мн. у шумад.-војвођ. гласи *в̄енци*, а у кос.-рес. *в̄енци* = *в̄енци*. — Ген. мн. именица т. *д̄об̄ӣӣак* у Мачви гласи: *Ш̄ӣӣӣар̄а̄ца* а у трстеничком: *лаж̄љ̄иваца*.

39. Ген. мн. именица т. *н̄ар̄од* у шумад.-војвођ. гласи *н̄ар̄од̄а* док је у трстеничком забележено: *г̄а̄ј̄ӣана*.

40. Ни у шумадијско-војвођанском ни у косовско-ресавском није констатовано померање акцента према крају у лок. јдн. именица ср. р. са силазним акцентом на основи.

41. Прилике у множинским облицима именица ср. р. *o/īo*-основа са старим акцентом на почетном слогу могу се овако схематски представити:

а) шумадијско-војвођански диј.

α) ном. мн.: *й̀дља* — *жй̀џа* — *сџна*;

β) ген. мн.: *жй̀џа̄* — *сџна̄*;

γ) дат.-инстр.-лок. мн.: *жй̀џима*;

б) косовско-ресавски диј.:

α) ген. мн.: *зр̀на̄* — *ју̀џа̄ра̄*;

β) дат.-инстр. мн.: *жй̀џима* — *зр̀нима* = *зр̀нима* — *ју̀џима*.

42. Прилике у множинским облицима именица ср. р. које немају стари акценат на почетном слогу могу се схематски овако приказати:

а) шумад.-војвођ.: *сџла* — *гудала*, — *сџла̄* — *гудала̄*, — *сџлима* — *гудалима*;

б) кос.-рес.: *сџла* — *колџна̄*, *корй̀џа̄*.

43. Само је у Срему забележен метатонијски акц. *на̄ лџи* и сл. Нема га ни у мачванском, ни у колубарском ни у трстеничком.

44. У шумадијско-војвођанском вокал *и* у суфиксу *-ишџе* је дуг (*ку̀џишџе* — у *ку̀џишџима*), а у косовско-ресавском кратак (*игр̀лишџе* = *вашарй̀шџе*).

45. Прилике у вези са скраћивањем дугих вокала у слогу трећем од краја код именица ср. р. на консонант могу се овако схематски представити:

а) шумадиј.-војвођ.: *ја̀јџа* — *селанџџу*;

б) кос.-рес.:

α) *деџе* — *деџџа*;

β) *ја̀јџе* — *ја̀јџџа*;

γ) *кџрче* — *кџрчеџа*;

δ) *кљџсе* — *кљџсеџа* = *кљџсе* — *кљџсеџа*.

46. Прилике у множинским облицима именица ср. р. *й̀*-основа могу се овако схематски представити:

а) шумад.-војвођ.: *увџа* — *зр̀неџа̄* — *увџима*;

б) кос.-рес.: *дрвџа*, *дугмџа*, *кубџа*, *словџа*, *ћџџа*.

47. Ни у шумадијско-војвођанском ни у косовско-ресавском не чува се у неодређеном придевском виду разлика међу облицима ж. р. јдн. и ср. р. мн., тј. облицима у којима је акценат измењен по Сосировом закону, и облицима ср. р. јдн. и м. р. мн. и ж. р. мн., тј. оним облицима у којима овај закон није могао бити примењен. Исп. кос.-рес.: *леџо мџе деџе*; шумад.-војвођ.: *сџв* — *сџва* — *сџво* и сл.

48. Ни у косовско-ресавском ни у шумадијско-војвођанском не постоје ови акценатски типови (којих, уосталом, нема ни код Даничића) *нџв* — *нџво* — *нџви*; *мџк* — *мџко* — *мџки*; *биџшар* — *биџшро* — *биџшри*.

Објашњење појава наведених овде у т. 47. и 48. в. у мојој књизи *Основи млађе новошџокавске акцентуације*, 110—111.

49. У шумадијско-војвођанском дијалекту је *гладан* и сл. а у косовско-ресавском *гладан* = *гладан*.

50. За шумадијско-војвођански дијалекат карактеристични су ови акценти одређеног придевског вида: *нѡвѣ* — *дѹгѣ* — *лѣйѡг* — *ѡ̀анкѣ* — *јаднѣ* — *мрсно* — *дрвени* и сл. У косовско-ресавском нема ове појаве: *нѡви* — *здрѡвог* — *сѡ̀арога* — *бѣлога*. Објашњење ове појаве в. код А. Белића, *Акцентајске сѡ̀удије I* (Бгд. 1914, 43—44. и д.) и у мојој монографији *Мачвански говор*, СДЗб XVI 217. и д.

51. Акценат одређеног вида придева са суфиксом *-ен-* чува се у овим косовско-ресавским примерима: *брашненѣ* — *воденѣ* — *земљанѣ* — *свечанѣ*. Шумадијско-војвођанске прилике могу се изразити у формули: *гвѡзденѣ* — *водѣнѣ*. Објашњење ове појаве в. код А. Белића, *Акц. сѡ̀уд.* 46—47.

52. У Мачви сам забележио акценте *вѣсѡк*, *дѹбѡк*, *ширѡк*; одр. *дѣбѣлѣ*. У трстеничком је: *богѡѡи*, *висѡк*, *дубѡк*; одр. *богѡѡи* али и: *дубѡкога*. Чакавско *висѡкѣ* Белић тумачи накнадним дуљењем према *богѡѡиѣ* (*Акц. сѡ̀уд.* 29). Ово би значило: 1) да косовско-ресавски однос *богѡѡи* — *дубѡкога* представља стање старије од чакавског; 2) да су акценти неодређеног вида *вѣсѡк* и сл. (у мачванском) одн. *богѡѡи* и сл. (у трстеничком) *in ultima linea* аналошки према одређеном виду *богѡѡи* и сл.

53. За компаративни акценат карактеристични су ови случајеви: а) у шумад.-војвођ.: *сѡ̀арији* и сл.; б) у кос.-рес.: *сѡ̀арѣа* и сл.

54. За суперлативски акценат карактеристични су ови случајеви:

а) у шумад.-војвођ.: *нѡ̀јмлаѡгог* — у *нѡ̀јбогѡѡиѡм мѣсѡу* и сл.;

б) за кос.-рес.: *нѡ̀јдебљи* — *нѡ̀јвисокшиѣа* — *нѡ̀јѡамеѡнѣа*.

55. Прилике у ген.-ак. и дат.-лок. личних заменица 1. и 2. л. јдн. и повратне заменице *себе* могу се овако схематски приказати:

1) ш у м а д.-в о ј в о ђ. д и ј а л.

а) ген.-ак.: *мѣнѣ* — *кѡд мене* = *код мѣнѣ*;

б) дат.-лок.: *мѣни* — *о мѣни*.

Н а п о м е н а. У западном Срему и западној Мачви среће се и однос *мѣне* — *кѡд мене*.

2) к о с.-р е с. д и ј а л.

а) ген.-ак. = дат.-лок.: *мѣне* — *измеђѹ себе* = *између сѣбе*.

Објашњење ове врло сложене појаве в. у мојој књизи *Основи млађе новошѡокавске акцентајације*, 42—47.

56. У Мачви и Колубари постоје ликови: *са мѣнѡм* — *сѡ̀ ѡѣбом*. Акценатски то одговара трстеничком: *монѡм* = *мѡном*.

57. У суштини и у шумадијско-војвођанском и у косовско-ресавском је: *ѡн*.

58. Присвојна заменица 3. л. јдн. ж. р. гласи: а) у шумад.-војвођ.: α) *нѣнѡг* = *нѣне*; β) *нѣзѡн*; б) у кос.-рес.: *нѡ̀јан* — *нѡ̀јнога*.

59. У шумад.-војвођ. је: *ѡвѡј* = *ѡвѡј* (*ѡѡ овог* = *нѡ ову*) — *кѡјѡ* — *чијѡ*. У кос.-рес.: *ѡвѡм Милѡну сѣсѡѣра* — *којѡ* — *кѡѣга* = *коѣга* — *чијѡ* — *чијѣга*.

60. У шумад.-војвођ. је: *īdōga*, а у кос.-рес.: *īdōga* = *īdōgā*.

61. У шумад.-војвођ. је: *jēdnōga*; у кос.-рес.: *jēdan* — *jēdnōga*.

62. У Мачви је: *dvéjū*, *obadvéjū* (ген.), а у трстеничком говору: *dvéma* = *dvēmā*, *īfrīma* (дат.).

63. У Срему и Мачви је: *īrvi* = *īrvī*, а у Колубари и трстеничком говору је само: *īrvi*; међутим, у косовско-метохијском је: *īrvi*.

64. У шумад.-војвођ. и трстеничком је: *sēdmi*, а у косовско-метохијском: *sēdmi* = *sēdmi*.

65. Девет је појава од значаја за наш посао кад је реч о акценту инфинитива.

Прво. Глаголи сложени од **несīи* гласе:

1) у шумад.-војвођ.:

а) *dōnēīи* (*донéии*) — Срем, Мачва;

б) *dōnēīи* = *донéии* — Колубара.

2) Глиша Елезовић за косовско-метохијски наводи: *dōnēs*.

66. Друго. Тросложни глаголи сложени од т. *мреīи* гласе:

1) у шумад.-војвођ.:

а) *ūmrēīи* (*умрéии*) — Срем, Мачва;

б) *ūmrēīи* = *узéии* — Колубара;

2) у кос.-рес.: *умрēи*, *узéи*. Међутим, Милош Ивковић у Ресави бележи и: *умрéии* (СЕЗб ХЛІ 58). У супинским облицима т. *узéи* и д. на последњем слогу једино и може стајати силазни акценат.

67. Треће. Тросложни глаголи сложени од *ићи* гласе:

1) у шумад.-војвођ.:

а) *īzīћи* = *изáћи* (и сл.) — Срем, Мачва;

б) *īzīћи* (*оīићи*) — Колубара;

2) у кос.-рес.: *оīис*.

68. Четврто. Двосложни глаголи сложени од *ићи* гласе:

1) у шумад.-војвођ.:

а) *dóћи* — Срем, Мачва;

б) *dóћи* (*īrēћи*) — Колубара;

2) Глиша Елезовић за косовско-метохијски наводи: *dōћ*.

69. Пето. Глагол *ићи* у шумад.-војвођ. гласи: *īћи*, а у кос.-рес.: *īћ* = *іс*.

70. Шесто. Глаголи сложени од **весīи* гласе:

1) у шумад.-војвођ.:

а) *dovēsīи* — Колубара;

б) *dovēsīи* (*dōvesīи*) — Срем, Мачва;

2) у кос.-рес.: *исіѣћ*.

71. Седмо. Кад нису сложени, глаголи овога типа у шумад.-војвођ. гласе *īѣћи* и сл., а у кос.-рес.: *īлès*.

72. Осмо. Глаголи типа *вучи* у шумад.-војвођ. гласе: *вучи*, а у кос.-рес.: *вуч*.

73. Девето. Глаголи сложени од типа *вући* у шумад.-војвођ. гласе *извӯћи* = *извӯћи*, а Глиша Елезовић за косовско-метохијски наводи: *исїрѣс*.

74. Прилике у вези с акцентом аориста могу се схематски овако представити:

- 1) шумад.-војвођ.:
 - а) 1. л. јдн.: *увѣдо*;
 - б) 2-3. л. јдн.: *ѡкрѣну* = *ѡкнѣ* — *изїѣ* (*изїѣ*) — *ѡка̀за се* = *ѡвїка* — *зѡсмеја се* — *ѡѡїкова* — *ѡрѡчїѡа* — *ѡрїча* = *зѡїїѡа* = *изгӯра*;
- 2) кос.-рес.:
 - а) 1. л. јдн.: *їлѣїѡ* = *їлѣїѡ*;
 - б) 2-3. л. јдн.: *заврѣну* = *зѡврѣну* — *нѡїѣ* — *їскуїѡа*.

75. У вези с акцентом глаголског придева радног треба говорити о седам појава.

Прво. Ни у шумадијско-војвођанском ни у косовско-ресавском у глаг. прид. радн. не чува се разлика између облика ж. р. јдн. и ср. р. мн., тј. облика код којих је акценат измењен по Сосировом закону, и облика ср. р. јдн. и м. р. мн. и ж. р. мн., тј. облика у којима овај закон није могао бити примењен. Исп.: *ѡднѣла* (Срем), *ѡѡчѣла* (трстенички говор).

76. Друго. Акценат глаголског придева радног тросложних глагола сложених од *ићи* гласи:

- 1) у шумад.-војвођ.:
 - а) *изѡиѡ* = *изиѡ* (*изиѡла*) — Срем, Мачва;
 - б) *изїиѡ* = *изиѡ* — Колубара;
- 2) у кос.-рес.:
 - а) *ѡїїѡ* — *ѡїїѡли* — трстенички;
 - б) Глиша Елезовић за косовско-метохијски наводи: *ѡїїѡѡ* — *ѡїїѡли*.

77. Треће. Од глагола типа *куїѡваїѡ* глаголски придев радни гласи:

- а) у шумад.-војвођ.: *їѡїѡѡѡ*;
- б) у кос.-рес.: *куїѡѡѡла*.

78. Четврто. Од глагола сложених од типа *їїїѡ* глаголски придев радни гласи:

- а) у шумад.-војвођ.: *їѡїїѡли*;
- б) у кос.-рес.: *зѡѡбїѡла*.

79. Пето. У мачванском је: *меѣале* — *їѡмеѣѡла*, а у трстеничком: *глоѡѡѡ* — *оглоѡѡѡ*.

80. Шесто. У шумад.-војвођ. је *чїїѡѡ* = *чїїѡѡ* = *їрѡчїїѡѡ* а у кос.-рес. *зѡѡѡѡѡ* (*їрѡчїїѡѡѡ* = *їрѡчїїѡѡѡ*).

81. Седмо. У шумад.-војвођ. је *беѡжѡѡ*, а у кос.-рес. *беѡжѡѡ*, *издржѡѡѡ*.

82. У вези с акцентом глаголског придева трпног треба говорити о четири појаве.

Прво. Ни у шумадијско-војвођанском ни у косовско-ресавском у глаг. прид. трпном не чува се разлика између облика ж. р. јдн. и ср.

р. мн., тј. облика код којих је акценат измењен по Сосировом закону, и облика ср. р. јдн. и м. р. мн. и ж. р. мн., тј. облика у којима овај закон није могао бити примењен. Исп.: *īrḡsūīa* (Мачва) одн. *nācheīa* (трстенички говор).

83. Друго. Од глагола типа *īresīi* глаг. прид. трпни гласи:

а) у шумад.-војвођ.: *vějēne, izvějēne*;

б) у кос.-рес.: *īūčēn — īūčēna*.

84. Треће. У Шапцу је: *izjedēn*, а у трстеничком: *izedēn*.

85. Четврто. Према шабачком: *sēčen, nōšen, vīḡen*, — у трстеничком је: *sēčēn = sēčen, iznōšen = iznošēn, viḡēn = vīḡen*.

86. У вези с презентским акцентом треба говорити о шеснаест појава.

Прво. И у шумад.-војвођ. и у трстеничком 1. и 2. л. мн. през. гл. т. *īēḡi* доследно гласи: *īechēmo, īechēīe*.

87. Друго. Тим пре је: *chīīāmo* и сл.

Са друге стране, разумљиво је што је у косовско-метохијском *držīmo* и сл. кад се узме у обзир да је тамо и *rūka*.

88. Треће. Према шабачком *nēḡemo* у трстеничком је *nēīemo*.

89. Четврто. Глаголи сложени од *īēḡi* у шумад.-војвођ. гласе — *in ultima linea*: *dovedēm = dōvedesh*. У трстеничком је: *isīechēm = isīēchem*.

90. Пето. Глаголи сложени од **nesīi* у шумад.-војвођ. гласе — *in ultima linea*: *donēsēm = dōnesē se*. Глиша Елезовић наводи за косовско-метохијски: *donēsēm — donesēm*.

91. Шесто. Према шабачком *zakūnēm* у трстеничком је *zakunēm = zakūnem*.

92. Седмо. Презент глагола *īḡi* гласи:

а) у шумад.-војвођ.: *īdēm = idēm*;

б) у кос.-рес.: *īdem = idēm*.

93. Осмо. Презент двосложних глагола сложених од *īḡi* гласи:

а) у шумад.-војвођ.: *dōḡem = idōḡemo*.

б) у кос.-рес.: *īdḡu*.

94. Девето. Презент глагола сложених од *zvaiīi* гласи:

а) у шумад.-војвођ.: *īozdē = idōzove*;

б) у кос.-рес.: *īozovēm = idōzvem*.

95. Десето. У шумад.-војвођ. је: *īīḡem = īīḡē, nāīīje*. У кос.-рес. је: *īobīḡu* и сл.

96. Једанаесто. У Срему је: *īmām = imām*. У Мачви и Колубари: *īmām*. У трстеничком говору: *īmaḡo = imāmo*.

97. Дванаесто. Према шабачком *īročīīām* и сл. у трстеничком је: *īročīīām = irōchīīam*.

98. Тринаесто. Од глагола т. *īīīaiīi* и сл. у шумад.-војвођ. увек је *sīrēmaḡu* и сл. а у кос.-рес.: *īrīḡau, irōbaḡu, izvrdāvaḡu* и сл.

99. Четрнаесто. У шумад.-војвођ. доследно је: *жівїмо* и сл. Принциписки је тако и у кос.-рес.: *шрѣсѣмо*, *жмѹрїмо*.

100. Петнаесто. У Шапцу је *зарѹдї*. Глиша Елезовић наводи за косовско-метохијски: *зарѹдїм*, што је принциписки исто.

101. Шеснаесто. У сремском и мачванском је: *задрѹжї* = *задрѹжи*, а у трстеничком је забележено: *їрейїрчїм*; исп. и у косовско-метохијском: *издрѹжїм*.

102. Од значаја су ови трстенички акценти имперфекта:

а) *иђа*, *иђаше*, *иђаше*, *иђамо*, *иђасїе* = *иђасїе*, *иђау*;

б) *коїаше*;

в) *вољаше*;

г) *жеља*, *жељамо* = *жељамо*;

д) *држаша*, *држаше* и *држаше*, или *држашадијаше* (у јдн.); *држашамо*, *држашасїе*, *држашау* или *држашадијамо* итд. (у мн.);

ђ) а) *беа*, *беа*, *беа*, *беамо*, *беасїе*, *беау*;

б) *беадїја*, *беадїје*, *беадїјамо*, *беадїјасїе*, *беадїју* (*беађау*, *беађїју*).

У сва три говора шумад.-војвођ. дијал. чији сам материјал овде упоређивао с косовско-ресавским имперфекат се готово потпуно изгубио. Забележио сам само:

— у Срему: *бијаше*;

— у Мачви: *беше*, *зваше*;

— у Колубари: *бијаше*, *беше*.

Берислав М. Николић